

СТУКАЛІНА О. В.,
аспірант кафедри кримінального права
та кримінології
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 316.334:343.326(477)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.2.30>

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Стаття присвячена дослідженню соціально-правової природи терористичного акту в сучасному вимірі. У статті проаналізовано поняття «терористичного акту» в історичному розрізі. Виявлено, що в різні історичні епохи терористичний акт характеризувався як суспільно небезпечне діяння, яке полягало у вбивствах державних і публічних діячів під час боротьби за владу. Проаналізовано визначення терористичного акту за чинним законодавством України. Виявлено, що законодавчу дефініцію терористичного акту важко назвати досконалим. Зокрема, мета терористичного акту, що виділена законодавцем визнається доволі вузькою, оскільки не охоплює всі реальні цілі сучасних злочинців-терористів. З'ясовано, що найбільш фундаментальні підходи термінологічного визначення та кримінально-правового регулювання терактів закріплені в правових системах – Сполучених Штатів Америки, Великобританії та Франції.

Встановлено, що в кримінально-правовому вимірі, терористичний акт є злочином із формально-матеріальним складом, що вчиняється з прямим умислом та виражається у двох формах: застосуванні зброї, вчиненні вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяли значної майнової шкоди чи настанні інших тяжких наслідків; а також погрози вчинення зазначених дій. Його обов'язковим елементом є мета, яка виражається у формах визначених у диспозиції ст. 258 КК України. Підтверджено, що розкриття сутності й охарактеризування специфіки сучасного терористичного акту сприяє процесу розроблення й вдосконалення системи заходів запобігання цьому суспільно небезпечному діянню.

Зроблено висновок, що сучасний терористичний акт – це вкрай негативне, небезпечне та резонансне соціально-правове явище сучасності, яке набуває особливо гострого характеру та становить загрозу для усіх сфер функціонування держави і суспільства, зокрема, спричиняє загибель людей, створює обстановку страху, напруги й хаосу в суспільстві, шкодить громадській безпеці, дестабілізує соціально-політичну обстановку, підриває імідж правоохоронних органів, негативно впливає на процес модернізації та інтеграції держави до європейського простору, спричиняє значні політичні, економічні та моральні наслідки тощо.

Ключові слова: *терористичний акт, стаття 258 КК України, соціально-правова природа, об'єкт кримінологічного дослідження, кримінально-правова характеристика, об'єктивна сторона терористичного акту, суб'єктивна сторона терористичного акту, наслідки терористичного акту.*

Stukalina O. V. Social and legal nature of the terrorist act in the modern dimension

The article is devoted to the study of the social and legal nature of the terrorist act in the modern dimension. The article analyzes the concept of "terrorist act" in historical terms. It was found that in different historical epochs, a terrorist act was characterized as a socially dangerous act, which consisted in the murder of statesmen and public figures during the struggle for power. The analysis of the terrorist act according to the current legislation of Ukraine is carried out. It was found that the legislative definition of a terrorist act is difficult to call perfect. In particular, the goal of the terrorist act, which we have identified by the legislator, is recognized as rather narrow, as it does not cover all the real goals of modern terrorists. It was found that the most fundamental approaches to the terminological definition and criminal law regulation of a terrorist act are enshrined in the legal systems of the United States, Great Britain and France. It is established that in the criminal law dimension, a terrorist act is a crime with a formal and material composition, committed with intent and expressed in two forms: the use of weapons, explosion, arson or other acts that danger for life or health human or causing significant property damage or other serious consequences; as well as threats to commit these actions. Its obligatory element is the goal, which is expressed in the forms specified in the disposition of Art. 258 of the Criminal Code of Ukraine. It was confirmed that the disclosure of the essence and characterization of the specifics of the modern terrorist act will contribute to the process of developing and improving the system of measures to prevent this crime.

It is concluded that a terrorist act is an extremely negative, dangerous and resonant act of modernity, which is particularly acute and threatens all spheres of state and society, in particular – causes death, creates fear, tension and chaos in society, harms public security, destabilizes the socio-political situation, undermines the image of law enforcement agencies, negatively affects the process of modernization and integration of the state into the European space, causes significant political, economic and moral consequences, etc.

Key words: *terrorist act, Article 258 of the Criminal Code of Ukraine, social and legal nature, object of criminological research, criminal and legal characteristics, the objective side of a terrorist act, the subjective side of the terrorist act, consequences of a terrorist act.*

Вступ. Сучасний етап розвитку української державності й усіх сфер життєдіяльності суспільства вимагає вирішення нагальних проблем, що постають на цьому шляху. Однією із центральних проблем є терористичний акт. Терористичний акт є небезпечним явищем, руйнівна сила якого неспинно забирає життя значної кількості населення. Лише в 2019 році, відповідно до міжнародної бази даних «The Global Terrorism Index», кількість загиблих від терористичних актів становила 13 826 осіб [1]. Щорічно терористичні акти несуть величезні матеріальні й моральні збитки, як окремим фізичним і юридичним особам, так і державам загалом. Розмір шкоди від впливу терористичних актів на глобальну економіку станом на 2019 рік оцінюється в 26,4 млрд. доларів США [1]. На теперішній час складним процесом є подолання цього суспільно небезпечного явища, оскільки, навіть найбільш розвинуті держави світу не спроможні викоринити його.

На основі зазначеного вбачається, що одним із центральних завдань кожної держави світу, у тому числі й України, є захист прав та свобод кожного члена суспільства від терористичних актів, шляхом впровадження ефективних антитерористичних заходів. Процес розбудови й вдосконалення системи запобігання терористичним актам на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях вимагає вирішення задач, які постають на цьому шляху. Однією з таких є розкриття сутності та охарактеризування терористичного акту як об'єкта кримінологічного дослідження.

У різні часи терористичний акт був об'єктом дослідження багатьох вчених. Серед наукових досліджень, які присвячені даній проблематиці, варто виділити праці: В.Ф. Антипенка, В.П. Ємельянова, П.Д. Біленчука, В.А. Ліпкана, О.С. Попович, І.М. Ригова, І.Р. Серкевич, О.В. Шамари та багатьох інших. Хоча роботи вказаних учених мають важливе наукове і практичне значення, разом із тим, деякі питання щодо розкриття поняття й сутності, специфічних ознак та особливостей терористичного акту в Україні у сучасних умовах потребують наукового переосмислення та подальшого розвитку.

Постановка завдання. Розкриття сутності, змісту та специфічних рис соціально-правової природи терористичного акту в сучасному вимірі.

Результати дослідження. Термін «терористичний акт» походить від слова «терор», що набув широкого застосування у часи Великої Французької революції (1789-1799 рр.) та виражався у формі залякування, переслідування, наведення жаху, насилля з елементами безпощадності й жорстокості для досягнення поставлених цілей [2, с. 30]. Його коріння, на наш погляд, походять із далекої давнини. Наприклад, М. Йорданов у праці «Справа № 666. Терор», стверджував, що терористичний акт виник ще за «біблійних часів», зокрема, в епоху Каїна й Авеля. Автор, у цьому сенсі, першим терористом називає Каїна, який вбив свого брата Авеля [3, с. 56]. За часів Київської Русі, діяння, що нині інтерпретуються як терористичний акт, набули широкого поширення та були застосовані проти знаті, тобто, монархів, бояр, князів і купців. За історичними даними, одним із найбільш резонансних терористичних актів того періоду часу було вбивство великого київського князя Ярополка, що реалізувався за розпорядженням його рідного брата Володимира (згодом відомого, як – Володимир Великий) [4]. Тобто, у цей проміжок часу терористичний акт полягав у вбивствах державних і публічних діячів у процесі боротьби за владу.

Сучасний терористичний акт – це небезпечний та резонансний злочин, що здійснює негативний вплив як на окремого індивідуума, так і на конкретну державу. У чинному Кримінальному Кодексі України від 2001 року та Законі України «Про боротьбу з тероризмом» від 2003 року містяться ідентичні визначення поняттю «терористичний акт» [5;6]. Однак, на наш погляд, законодавче визначення терористичного акту важко назвати досконалим. Зокрема, мета терористичного акту, що виділена законодавцем нами визнається доволі вузькою, оскільки не охоплює всі реальні цілі сучасних терористів. У науковій літературі зазначається, що терористичний акт – це багатооб'єктний злочин, який загрожує громадській безпеці, нормальному функціонуванню органів державної влади, а також життю та здоров'ю громадян [7, с. 178]. Учені П.Д. Біленчук, А.В. Кофанов та О.Л. Кобилянський відмічали, що терористичний акт – це акт насилля й агресії, що характеризується насильницькими діями в різних формах і, як результат, вибором ефективних форм для привернення уваги громадськості, спрямованістю проти особи чи групи осіб [8, с. 17].

За законодавством зарубіжних держав терористичний акт є негативним соціально-правовим явищем. Так, у Сполучених Штатах Америки, відповідно до ст. 802 Акту о патріотизмі, терористичним актом визнається небезпечне для життя особи діяння, що порушує національне законодавство та вчиняється з метою залякування цивільного населення шляхом: впливу на політику уряду; викрадення дітей, масового знищення людей та майна [9, с. 73]. У Великобританії, терористичним актом є діяння із застосуванням вогнепальної зброї або вибухових речовин, незалежно від мети – залякування суспільства або впливу на органи державної влади [9, с. 75]. У Кримінальному Кодексі Франції закріплено, що терористичний акт – це будь-які індивідуальні чи колективні злочинні дії, що здійснюються з метою порушення громадського порядку шляхом залякування чи терору [10, с. 184].

Важливою задачею в процесі вивчення терористичного акту є надання його кримінально-правової характеристики. Обов'язковим елементом складу злочину є об'єкт, без чіткого розуміння якого неможливо правильно кваліфікувати вчинене діяння та призначити відповідну міру покарання винній особі. Так, об'єктом злочину, передбаченим ст. 258 КК України, виступають охоронювані кримінальним законом суспільні відносини в сфері громадської безпеки. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року

№ 507 «Порядок проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ», громадська безпека – це захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини й громадянина від протиправних посягань, надзвичайних ситуацій, які створюють загрозу спричинення шкоди життю, здоров'ю та майну значної кількості осіб [11].

Об'єктивна сторона терористичного акту виражається у двох формах: 1) застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків; 2) погроза вчинення зазначених дій [5]. Однак, об'єктивна сторона зазначеного злочину не охоплює всі загально небезпечні дії, а лише ті, що вчиняються відкрито й демонстративно з метою досягнення терористичних цілей. Злочин, передбачений ст. 258 КК України, є одним із небагатьох із формально-матеріальним складом. Тобто, якщо терористичний акт вчиняється діями зазначеними в першій формі, то злочин вважається закінченим із моменту настання відповідних суспільно небезпечних наслідків, а в другій формі – з моменту вчинення відповідної суспільно небезпечної дії [12, с. 163].

З метою всебічного аналізу об'єктивної сторони терористичного акту виникає необхідність розкрити сутність кожної окремої ознаки його складових форм. Так, однією з ознак терористичного акту є застосування зброї, що полягає у направленні її вражаючих властивостей проти життя й здоров'я людей, майна, довкілля з метою досягнення терористичних цілей. Іншою ознакою об'єктивної сторони терористичного акту є вчинення вибуху, що характеризується застосуванням особою (терористом) вибухового пристрою, який за цільовим призначенням здатний здійснювати в навколишньому природному середовищі ударну хвилю зі значним звуковим ефектом [13, с. 271-272]. Отже, зброя, так само як і вибух, активно використовуються злочинцями в процесі вчинення терористичних актів, адже саме ці пристрої створюють основну небезпеку для життя та здоров'я людей, їх майна, довкілля тощо.

Іншою ознакою терористичного акту є вчинення підпалу, тобто умисної дії, що призвела до пожежі. Пожежа – це неконтрольоване горіння, що розвивається у часі й просторі та призводить до знищення матеріальних цінностей, будівель, споруд, лісових масивів тощо [13, с. 272]. Щодо ознаки терористичного акту, яка виражається у вчиненні «інших дій», то тут спосіб реалізації цих дій може бути різноманітним. У диспозиції ст. 258 КК України законодавець не надає вичерпного переліку дій, які б могли визначати терористичний акт, однак зазначається, що ці дії повинні створювати небезпеку життю чи здоров'ю людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, що не могли настати внаслідок інших випадкових обставин.

Другою формою об'єктивної сторони терористичного акту є погроза вчинення всіх вищезазначених суспільно небезпечних дій. Погроза – це один із засобів впливу на свідому сферу психіки шляхом перенесення такої інформації від зловмисника до потерпілого, тому її називають інформаційним способом вчинення психічного насильства [14, с. 93]. До свідомості інших осіб погроза доводиться, як в усній та письмовій формі, мові жестів, так і формі інших дій, спрямованих на залякування потерпілого шляхом демонструванням зброї чи інших предметів [15, с. 38]. Під загрозою вчинення дій, передбачених ст. 258 КК України, варто розуміти психічний вплив на людей у формі висловлення наміру вчинити застосування зброї, вибуху, підпалу або інших подібних дій з визначеною у цій же статті метою [13, с. 273]. Така форма об'єктивної сторони терористичного акту визнається закінченим злочином із моменту погрози вчинити вказані дії.

Наслідком об'єктивної сторони терористичного акту є загибель людини, настання значної майнової шкоди та інших тяжких наслідків. Загибель людини – найбільш тяжкий наслідок терористичного акту та його особлива кваліфікуюча ознака. Протягом 2006-2019 рр. у всьому світі від терористичних актів загинуло близько 293 687 осіб. Найвищий пік смертності від терактів фіксується в 2014 (32 763 особи загинуло) та в 2018 (32 836 особи загинуло) рр., що за підрахунками приблизно на 40 % більше, ніж зареєстровано в 2019 році [1].

Прикладом масштабного за кількістю жертв терористичного акту на світовому рівні є теракт 2015 року, коли члени терористичної організації – «Ісламська держава», влаштували серію вибухів у Парижі, внаслідок чого жертвами терористичного акту стали 132 особи [16]. Отже, аргументовано, що терористичні акти становлять серйозну загрозу життю людей, безпощадно несучи смерть значної кількості безневинних осіб. За чисельністю жертв терористичних актів можна зробити висновок, що терористи прагнуть створити значний резонанс у суспільстві й посягти обстановку паніки та страху серед населення, в цьому й виявляється ціннісна й зухвала їх сутність.

Іншим суттєвим наслідком терористичного акту є заподіяння значної майнової шкоди. Заподіяння шкоди може здійснюватися через різні механізми впливу злочинного діяння на об'єкт злочину, що проявляється у зменшенні або знищенні певних благ (майнових чи немайнових), порівняно з тією ситуацією, коли б таких дій, що спричинили зменшення взагалі не було [17, с. 115]. Відповідно до офіційних статистичних розрахунків, сума майнової шкоди від терористичних актів станом на 2000-2019 рр. складала 881,4 млрд доларів США [1].

Щодо настання «інших тяжких наслідків» у результаті вчинення терористичних актів, то така категорія є оціночною, оскільки у процесі правозастосування її розглядають у кожному окремому випадку по-різному. На законодавчому рівні до «інших тяжких наслідків» відносять: заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одній особі; тілесних ушкоджень середньої тяжкості двом чи більше особам, а також великої матеріальної шкоди будь-якій юридичній чи фізичній особі [18]. На наш погляд, такими наслідками також є: дезорганізація діяльності органів місцевого самоврядування та державної влади; істотне погіршення екологічної обстановки, зокрема, забруднення водою, морського середовища й атмосфери, масові знищення тваринного або рослинного світу, спричинення інших негативних змін навколишнього середовища, тобто, такі наслідки або не підлягають відновленню, або усунення яких вимагає великі матеріальні витрати та доволі тривалий період часу; тривале порушення роботи установ або підприємств незалежно від їх форм власності, відомчої приналежності й організаційно-правової форми.

Яскравим прикладом настання «інших тяжких наслідків» від вчинення терористичного акту є вирок Індустріального районного суду м. Дніпропетровська (нині – м. Дніпра) від 20 лютого 2018 року (категорія справи – 0417/14964/2012, провадження – 1/202/1/2018). Відповідно до якого особу А. та особу Б. визнано винними у вчиненні злочинів, передбачених ст. ст. 258-3 ч.1, 258 ч.3, 15 ч.2 – 258 ч.2, 263 ч. 1 КК України. У результаті реалізації злочинних намірів були спричинені такі «інші тяжкі наслідки», як: чотирьом особам завдано тяжкі тілесні ушкодження у вигляді сумісних травм тіла, тоді, як трьом іншим потерпілим спричинено тілесні ушкодження середньої тяжкості у вигляді забійно-рваних травм тіла [19].

Розглянемо питання щодо суб'єкта злочину як системоутворюючого елемента складу злочину, за відсутності якого не може настати кримінальна відповідальність. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 258 КК України, є фізична осудна особа, яка досягла на момент вчинення цього злочину досягла 14-річного віку [5]. Законодавчо закріплений мінімальний вік кримінальної відповідальності за терористичний акт, на наш погляд, є виправданим. Оскільки, якщо встановити загальний вік кримінальної відповідальності за вчинення терористичного акту, то це напроти може активізувати терористів, безпосередньо, щодо залучення до вчинення терористичних актів саме осіб чотирнадцятирічного віку, так як останні не будуть нести за це діяння кримінальної відповідальності.

Важливого значення також набуває розкриття суб'єктивної сторони складу злочину. Так, терористичний акт характеризується виною у формі прямого умислу. Винний усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, а саме те, що створює небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків та бажає діяти наступним чином. Про цілеспрямований характер терористичних дій свідчить мета, конкретизована в диспозиції ст. 258 КК України. Саме мета, поряд із мотивами, розкривають характер і зміст діяння винного [7, с. 179].

Метою вказаного злочину є той бажаний результат, якого прагне досягнути терорист. У процесі правозастосування мета – це той елемент, що дає можливість правильно кваліфікувати злочинне діяння й відмежовувати один злочин від інших суміжних складів. Мета терористичного акту конкретизована у диспозиції ст. 258 КК України та виражається у шести різних формах [5]. Деталізуючи кожну із форм мети терористичного акту встановлено, що мета у вигляді порушення громадської безпеки полягає у руйнуванні (в конкретному населеному пункті, районі, регіоні) суспільного мікроклімату, що утворювався протягом певного проміжку часу, з яким громадяни пов'язують своє благополучне й спокійне існування, а також у перешкоджанні реалізовувати ними гарантованих конституційних, природних та інших прав і свобод. Мета терористичного акту, яка виражається у залякуванні населення, полягає в створенні терористами соціально-психологічної атмосфери неспокою, коли психологічною домінантою виступає страх і невпевненість осіб у безпеці свого життя й здоров'я, захищеності прав і свобод. Провокація воєнного конфлікту – мета терористичного акту, яка спрямована на спонукання до розв'язання бойових дій між збройними силами різних держав. Також інша мета терористичного акту у формі провокації міжнародного ускладнення, передбачає вчинення дій, спрямованих на виникнення конфлікту між державами, народами, національними й соціальними групами, без переходу до застосування засобів збройної боротьби. Поряд із цим, терористи переслідують мету у вигляді впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян чи юридичними особами. Така форма мети терористичного акту виражається у спонуканні й підштовхуванні вищезазначених суб'єктів до реалізації дій, які вигідні для терористів. Щодо привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів терориста, то така мета спрямована на оприлюднення й розголошення серед певного кола осіб його позицій й переконань [13, с. 275].

Іншою складовою суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 258 КК України, є мотив. Мотив, на відміну від мети, не є обов'язковою ознакою терористичного акту. Однак, його визначення дає змогу всебічно з'ясувати обставини злочину, встановлювати пом'якшуючі або обтяжуючі обставини, визначати вид або розмір покарання. Мотиви вчинення терористичного акту можуть бути різними, а саме: корисливими, релігійними, етнічними, національними, расовими, політичними, кримінальними тощо. Наводяться також й інші мотиви терористичної діяльності, зокрема, мотиви радикального перетворення недосконалого світу, мотиви привабливості терору у вирішенні спорів і конфліктів, мотиви помсти за образи, приниження чи заподіяння шкоди соратникам й однодумцям та ін. [20, с. 101-102].

Висновки. Отже, терористичний акт – це вкрай негативне, небезпечне та резонансне соціально-правове явище сучасності, яке набуває особливо гострого характеру й становить загрозу для усіх сфер функціонування держави і суспільства, зокрема, спричиняє загибель людей, створює обстановку страху, напруги й хаосу в суспільстві, шкодить громадській безпеці, дестабілізує соціально-політичну обстановку, підриває імідж правоохоронних органів, негативно впливає на процес модернізації та інтеграції держави до європейського простору, спричиняють значні політичні, економічні та моральні наслідки тощо. У свою чергу, розкриття сутності й охарактеризування сучасного терористичного акту підтвердило, що система заходів запобігання цьому злочину недосконала та потребує подальшої нагальної модернізації.

Список використаних джерел:

1. Global Terrorism Index 2020: measuring the impact of terrorism. URL: <https://visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf> (дата звернення: 10.03.2022).
2. Філонов О.В. Дореволюційний тероризм в українських землях та досвід антитерористичної діяльності правоохоронних органів Російської імперії (друга пол. XIX – поч. XX ст.): монографія. Донецьк: ПП «ВД «Кальміус», 2013. 284 с.

3. Йорданов М. Дело № 666. Терор. Махачкала: Юпитер, 2002. С. 56.
4. Ярополк Святославович (956-980). Історія України: Зародження української нації. URL: <https://history.ed-era.com> (дата звернення: 12.03.2022).
5. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page8> (дата звернення: 14.03.2022).
6. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.03.2022).
7. Форос А.В. Кримінально-правові ознаки терористичного акту. *Правова держава*. Випуск 15, 2012. С. 177-182.
8. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки: навчальний посібник / Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. 72 с.
9. Антонов В.Н. Особенности антитеррористического уголовного законодательства зарубежных стран. *Общество и права*. С. 70-85.
10. Попович О.С. Терористичний акт у законодавстві України та зарубіжних країнах (порівняльно-правовий підхід). *Підприємництво, господарство і право*. Випуск № 8, 2018. С. 181-185.
11. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ» від 22 травня 2019 року № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2019-p#Text> (дата звернення: 16.03.2022).
12. Організаційно-правові основи запобігання тероризму: підручник / Ю. О. Лісіцина, І. Р. Серкевич, Г. З. Яремко та ін.; за заг. ред. В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 432 с.
13. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник / кол. авторів; за заг. ред. проф. В.К. Грищука. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 328 с.
14. Гуня І. Погроза, загроза й психічне насильство: співвідношення кримінально-правових явищ та понять. *Юридична Україна*. 2014. № 6. С. 92-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2014_6_16 (дата звернення: 18.03.2022).
15. Самощенко И.В. Понятие и признаки угрозы в уголовном праве: монография. Х.: Издательство СПД ФЛ Вапнярчук Н.М., 2005. С. 38.
16. Вибухи та захоплення заручників: якими були найгучніші теракти ХХІ століття. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/11/infografika/svit/vybuchy-ta-zaxoplennya-zaruchnykiv-yakumu-buly-najhuchnishi-terakty-xxi-stolittya> (дата звернення: 19.03.2022).
17. Кримінальне право України: Загальна частина: підруч. для студентів юрид., спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов та ін.; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ-Харків: Юрінком, 2001. 416 с.
18. Пленум ВСУ «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поведіння зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» № 3 від 26.04.2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text> (дата звернення: 20.03.2022).
19. Вирок із Єдиного реєстру судових рішень від 20 лютого 2018 року (категорія справи – 0417/14964/2012, провадження – 1/202/1/2018). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72439677> (дата звернення: 22.02.2022).
20. Тероризм: кримінологічна детермінація і кримінально-правова протидія: монографія / В. В. Серєда, І. Р. Серкевич; за заг. ред. В. С. Канціра. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 188 с.

